

3. Harries E. W. Twice upon a Time Women Writers and the History of the Fairy Tale. Princeton University Press, 2001. 317 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-073-5-1-12>

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ПРИБЛИЗНОЇ КІЛЬКОСТІ У ГОВІРКАХ БУКОВИНИ

Попович Н. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри історії та культури української мови
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Філіпчук М. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри історії та культури української мови
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Увагу дослідників здавна привертала проблема використання впорядкування різнорівневих одиниць мови, об'єднаних спільним значенням (О. Есперсен, В. Адмоні, І. Мещанинов та ін.). В останні десятиріччя у зв'язку з активізацією функціонального підходу до вивчення мовної системи почали дедалі ширше використовувати польову методику. Суть її полягає в об'єднанні різноструктурних мовних засобів у функціонально-семантичне поле (ФСП), що ґрунтується на спільній семантичній ознаці. Розгортання досліджень з функціональної граматики уможливило аналіз мовної категорії квантитативності як функціонально-семантичної категорії чи функціонально-семантичного поля, тобто систематизацію одиниць усіх рівнів мови, що виражають різні кількісні значення за категорійним або польовим принципом.

Велике число досліджень, проведених з позицій функціонального підходу, в яких різнорівневі засоби мовної репрезентації понятійної категорії кількості систематизовані у вигляді функціонально-семантичних полів, виконано на матеріалі англійської мови (В. Акуленко, С. Жаботинська, С. Кабанова, І. Кошова, С. Швачко, О. Медвідь, Н. Чернюк), німецької (В. Адмоні, Є. Гулига, Є. Шендельс, Л. Акуленко), російської (О. Бондарко, І. Тимофєєв, В. Панфілов, Л. Чеснокова).

В українському мовознавстві здобутки в цій галузі скромніші. Останні десятиріччя позначені активною увагою вчених до проблем семантичного аналізу квантитативних компонентів. Значеннєвий потенціал цих одиниць неодноразово ставав предметом вивчення. Особлива увага була приділена числівнику – основному виразникові квантитативної семантики (К. Городенська, І. Вихованець, О. Межов, А. Загнітко та ін.). В останнє десятиріччя спостерігаємо розгортання досліджень саме в руслі функціонально-семантичного поля кількості. З'явилися дисертаційні дослідження: С. Бронікової «Функціонально-семантичне поле квантитативності в сучасній українській мові» (2004), О. Семененко «Функціонально-семантичне поле неозначеної кількості в українському поетичному дискурсі» (2011), а також статті: С. Шабі «Структура лексико-семантичного поля кількості у мові української казки» (2009), «Номени неконкретизованої квантитативності у структурі лексико-семантичного поля кількості української казки (2011)», С. Баранова «До історії питання про квантитативність та квалітативність» (2009); ««Філософія» кількісно-якісних відношень» (2012), Л. Марчук «Варіанти квантитативних структур як відображення різних пізнавальних стратегій авторів сучасної української прози» (2013).

І все ж структурування функціонально-семантичних полів на основі кількісних значень в українському мовознавстві розроблене ще недостатньо, а тому воно й досі залишається актуальним і відкритим для подальшого вивчення. Тому саме ми обрали для свого дослідження функціонально-семантичне поле приблизної кількості.

Приблизна кількість розташована на периферії семантичного поля кількості і утворює своє мікрополе, хоч у мовній практиці приблизну кількість інколи ототожнюють з неозначеною кількістю. Тому на цьому питанні зупинимось докладніше. Мабуть, буде помилково ставити між ними абсолютний знак рівності. Логічніше буде, якщо приблизній кількості відвести проміжне місце на антонімічній осі «означена (точна) кількість – неозначена кількість». Приблизна кількість – це неточна кількість, яка від неозначеної кількості відрізняється тим, що показує максимальну ймовірність точної кількості. Як вважає Л. Чеснокова, поняття приблизної кількості співвідноситься з об'єктивною дійсністю, відбиваючи, з одного боку, близькість даної кількості до деякої точної кількості, яка є фактом реального світу; з іншого боку, приблизність являє собою особливу форму осмислення кількісних відношень і є чисто гносеологічною категорією [5, с. 28].

Елемент приблизності притаманний самому процесу спілкування, так як повсякденне життя не завжди вимагає охарактеризувати предмет

точно, в результаті чого людина часто оперує неточними поняттями і категоріями. Приблизна кількість тісно пов'язана з ідеєю близькості, і в цьому полягає її специфіка.

Отже, категорія приблизності з семантичної погляду неоднорідна і утворює систему кількісних значень, серед яких дослідники виділяють ряд різновидів.

Л.Чеснокова, наприклад, виділяє чотири приватних значення приблизності: вказівка на початкову межу, вказівка на кінцеву межу, вказівка на кількісний проміжок, вказівка на середню точку відліку [5].

За нашими спостереженнями, у буковинських говірках категорія приблизності з семантичного погляду утворює систему наступних кількісних значень. Мікрополе приблизної кількості має кілька способів вираження. Найтиповішими є використання лексичних модифікаторів на зразок *зо, з, до*. Напр.: Приниси й міні кужів, най наприду *зо пару валовиц* (Слобідка Глиб., С. 46); То що підиш уже жовнерувати, ци ще пускає *з на пару місіців?* (Старий Вовчинець Глиб., С. 118); Ану, сподні надолину, най я тобі дам *зо два*, бис знав, як мами не слухатиси (Слобідка Глиб., С. 310); Зроби хоть *зо три мідівники* (Ожеве Сок., С.173); Шя лишилося *зо дві кавулі*, й білши нима (Козиряни Кельм., С. 180); Неньо за вечир с криги злапали *зо сім кил риби* (Мусорівка Заст., С. 167-168); Славко думає кликати *з до сто пар гостей* (Старосілля Кіцм., С.164); Відійшли *зо два кроки*, лід як запукав, а він назад (Коритне Вижн., С. 140); Запізнив їмси, можи, *зо десєть минут*, а заводив міні за то *зо тиждень* (Старосілля Кіцм., С. 126); Тут насіні є *з на дві ділянці* нима чо журитиси (Дорошівці Заст.); То який політок, али я с такого кавальчика збирав *з до трьох корців помідорів* (Самушин Заст., С. 120); Купи *зо дві дури*, бо нема чим світити (Козиряни Кельм., С. 105); От дам тобі *зо дві головиці*, й будиш знати, як прозиватися (Козиряни Кельм., С.73); Віттів до нас буде *з десєть кілометрів* (Старосілля Кіцм., С. 55); Е-еґе, яґби мав таких *зо шість буськів горівки*, то чо би я хотів (Долиняни Хот., С. 41); Того тижня у Сиреті я набив остами *зо десєть цук* (Комарівці Стор., С. 369); Я клав *зо штири клані* на лойтир (Романківці Сок., С. 264); Як зів *зо три лоді* за раз, аж горло задиривіло (Великий Кучурів Стор., С. 264); С цієї ломаги буди *з наруч дров* (Кам'яна Стор., С. 264); Урви *зо скілька мичок трави* кроликам (Долиняни Хот., С. 290); Міні траба ще *з десєть латин* (Сторожинець, С. 254).

Приблизна кількість зі значенням «більше або дорівнює одній точці відліку і менше або дорівнює іншій точці відліку». Ця приблизна кількість виражається поєднанням двох числівників (*два-три; п'ять-шість; що два, а що три; два або три; два чи три*). Напр.: Цилько

ззагорічу ще ступив *зо два-три кроки*, а потому пішла кров ротом і впав (Лужани Кіцм., С. 163); Петро такий до науки, шо єму однака оцінка *шо два, а шо п'ять* (Пашківці Хот., С. 362); Нелічені вмирают оден раз, а лічені – *два або й три* (Хлівище Кіцм., С. 329); Потом буряк ділят, це проривають йго, лишають *шість-сім рослин* на метр (Романківці Сок., С. 96); Це ше покійний вуйко уповідав, шо там людности мало і село від села *на дві-три милі* (Старосілля Кіцм., С. 268); Верх дерива пиля на куцаки, котрі мають *митир або два* (Юрківці Заст., С. 245); Свіже молоко цідя на сітівку, а воно посидит *два чи три дни* і ловиси на кисле (Ярівка Хот., С. 264).

Приблизна кількість із значенням «менше точки відліку». Напр.: Рая, як була май молода, то обтикала і коверцями, і торбинами, і поясами *майже півсела* (Старосілля Кіцм., С. 356).

Приблизна кількість виражається у говірках Буковини словами *може, хоть, коло, до*. Напр.: На все село у нас *може є дві мадіски* (Лукачівка Кельм., С. 273); Лупак продают лиш друбний, а тесаного каменю бири *хоть і п'ять кубів* (Ленківці Кельм., С. 266); Оден мотовилник тканя мав *коло штири метри* (Рідківці Нов., С. 297); Де типер так си мучі жінки, як колис, *до ста ладінок* спірадали за зиму, а ще кілька клочі! (Борівці Кіцм., С. 249).

Отже, приблизна кількість у говірках Буковини має свою особливість. Ядро функціонально-семантичного поля приблизної кількості становлять числівники з лексичними модифікаторами на зразок *зо, з, до, коло, може, хоть*. Периферію – з модифікатором *майже*.

Приблизність пов'язана з тим, що кількість мислиться як деяка множина чисел, близьких до обраної точки відліку. При цьому мовець вважає, що якесь одне з цих чисел безперечно відповідає його дійсним даним, і тому в цілому думка про кількість супроводжується ідеєю сумніву. Значення приблизності відрізняється від модального значення непевненості, припущення. Вони розташовані на різних площинах: значення приблизності розкриває кількісно оцінку в плані близькості повідомлюваної кількості до тієї чи іншої точки відліку, а значення здогадності розкриває оцінку в плані достовірності/недостовірності повідомлюваного.

Література:

1. Арполенко Г. П., Городенська К. Г., Щербатюк Г. Х. Числівник української мови. К.: Наук. думка, 1980. 239 с.
2. Безпояско О. К. Іменні граматичні категорії (Функціональний аналіз). К.: Наук. думка, 1991. 169 с.

3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика укр. мови. К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
4. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / За ред. К. Г. Городенської. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
5. Чеснокова Л. Д. Категория неопределленного множества и семантические формы мысли // Семантика грамматических форм / Отв. Ред. П. В. Чесноков. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовск. пед. ин-та, 1982. С. 21–31.
6. Словник буковинських говірок / За заг. ред. Н. В. Гуйванюк. Чернівці: Рута, 2005. 688 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-073-5-1-13>

**МОДЕЛЮВАННЯ ФРЕЙМУ ДИКТАТОР
НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАННЯ ОЛЬГИ ТОКАРЧУК
«КАЛЕНДАР ЛЮДСЬКИХ СВЯТ»**

Рогальська-Якубова І. І.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри лінгвістичних підготовки
Державного університету інтелектуальних технологій та зв'язку
м. Одеса, Україна*

Фреймовий аналіз є одним з популярних методів когнітивної лінгвістики. І хоча засновник теорії фреймів М. Мінський фреймом називав модель стереотипної ситуації, зараз за допомогою методу моделюються також статичні фрейми, фрейми почуттів тощо. Термін використовується для опису типової структури, призначеної організувати певну інформацію. У залежності від змісту впорядкованої інформації виокремлюються слоти, термінали фрейму. Кількість слотів відповідає кількості елементів, що виділяються в даному фрагменті досвіду, слот має ім'я, яке задає сам параметр, і заповнюється інформацією про значення, що даний параметр приймає у даного типу об'єктів або даного конкретного екземпляра [4, с. 65].

Дослідники виділяють різні слоти фреймів. Наприклад, С.А. Жаботинська пропонує таку фреймову структуру: ЩОСЬ / ХТОСЬ – предмет, ТАКИЙ – якість, ІСНУЄ ТАК – буття, ТУТ / ТАМ – місце, ЗАРАЗ / ТОДІ – час [3, с. 11-12] – об'єктивовану в категоріях частин мови.